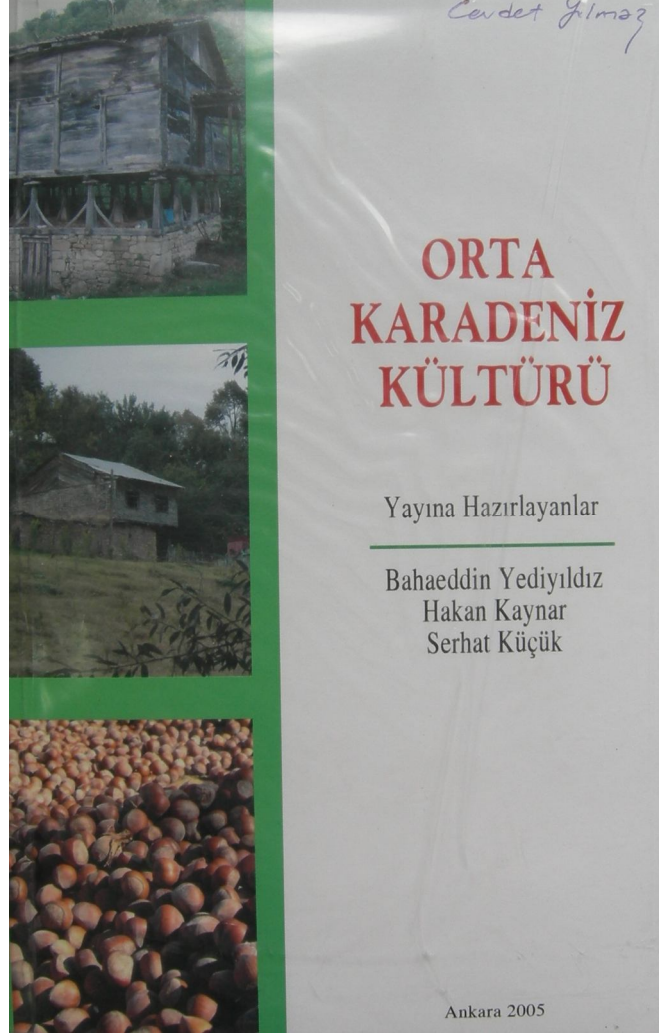

CEVDET YILMAZ (2005) "*Ordu İlinin Nüfus Özellikleri*", **Orta Karadeniz Kültürü**, (Editörler: B.Yediyıldız - H.Kaynar - S. Küçük), Siyasal Kitabevi Yayını, (253–278), Ankara.

ORDU İLİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Cevdet Yılmaz

*19 Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Samsun.
cyilmaz@omu.edu.tr*

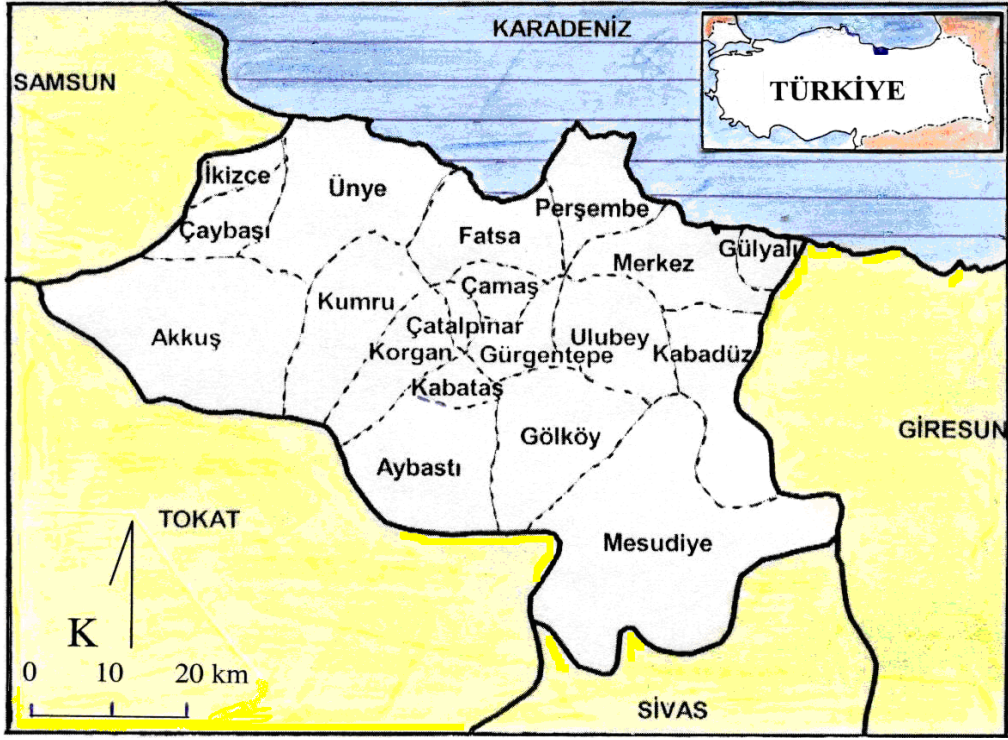
GİRİŞ

Bir ülkenin veya bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için belli sayıda nüfusa sahip olması gerekir. Bu nüfusun sahip olduğu çeşitli özellikler ise o ülkenin veya toplumun gelişmişliği veya geri kalmışlığı üzerinde etkin rol oynar. Ülke, bölge, il gibi sınırları belli bir alanda sayım veya başka yollarla tespit edilen nüfusun geçmişten günümüze izlediği gelişim seyri, dağılışı düzeni, sosyal ve ekonomik yapısı gibi hususlar bu açıdan çok önemlidir. Nüfus miktarı ve onun çeşitli özelliklerinin bilinmesi bugünü anlamaya yardım edeceği gibi, gelecekle ilgili plânlamalar yapmayı da kolaylaştıracaktır.

Ordu, Kuzey Anadolu'da Orta Karadeniz Bölümü'nde yer alan dünyada fındık tarımı ile şöhret kazanmış Türkiye'nin önemli illerinden biridir (*Şekil 1*). Bu araştırmada Ordu ilinin nüfus miktarı ve başta göçler olmak üzere, bu nüfusun çeşitli özellikleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmada esas olarak *Devlet İstatistik Enstitüsü* (DİE) tarafından yayınlanan 2000 yılı sayım sonuçları ile yine DİE tarafından yayınlanan *1997 Yılı Ordu İli Köy Envanteri* etüdünden yararlanılmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık ocakları vasıtası ile takip edilen “*Ev Halkı Hane Tespit Fişleri*”nden (ETF) de ayrıca faydalanılmıştır. Bunlar dışındaki bilgiler ise araştırma sahasında uzun yıllar süren gözlemlerimize ve öğrencilerimize yaptırdığımız bitirme tezleri vasıtası ile elde ettiğimiz bilgilere dayanmaktadır.

Araştırmada karşılaşılan en önemli sorun nüfus sayımlarından kaynaklanan hatalardır. Belediyelerin nüfus miktarına göre devletten ödenek alması nedeniyle maalesef 2000 sayımında, tüm Türkiye’de olduğu gibi, Ordu ilinde de çok güvenilir diyebileceğimiz bir sayım gerçekleştirilememiştir. Bu durum nüfus sayım sonuçları dikkatle incelendiğinde hemen göze çarpmaktadır. Fakat elde daha güvenilir başka veriler olmadığı için bu sonuçları kullanmaktan başka çare yoktur. 2000 sayımının üzerinden yaklaşık 5 yıl geçmiş olması da dikkate alınarak son yıllara ait veriler için ise özellikle *Ev halkı Hane Tespit Fişlerine* (ETF’lere) başvurulmuştur.

Şekil 1. Ordu ili lokasyon haritası

1. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ORDU İLİNDE NÜFUSUN GELİŞİM SEYRİ

Cumhuriyet döneminde ilk sayımın yapıldığı 1927'den 2000'e Ordu ilinde nüfusun gelişimi, Türkiye toplam nüfusuna paralel olarak, sürekli bir artış seyri izlemiştir (**Tablo 1**). 1927'de 201.302 olan nüfus 2000'de 887.765 olmuştur¹.

¹ Bilindiği gibi 2000 yılına ait sayım sonuçlarında bazı karışıklıklar olmuş, Türkiye genelinde ilk olarak yaklaşık 72 milyon olarak açıklanan toplam nüfus daha sonra düzeltilerek 67.844.000'e çekilmiştir. Toplam nüfusta tespit edilen bu fazlalık çeşitli illerdeki yanlış, yetersiz ve düzensiz sayımlardan kaynaklanmıştır. Rakamlara bakıldığında Ordu ili için de böyle bir durum söz konusudur. DİE 2000 sayım sonucuna göre Ordu toplam il nüfusu **887.765**'dir. Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık ocakları vasıtası ile (ETF) yapılan tespitlerde ise Ordu ilinin 2000 yılı toplam nüfusu **724.550**'dir. Arada **163.215** gibi çok önemli bir fark vardır. Bu sayı nüfusu 1 milyonu bile bulmayan bir il için büyük bir rakamdır ve yaklaşık % 20'lik bir hata payı demektir. Ayrıca Ordu ilinde genelde bir nüfus azalması görülürken bazı

Tablo 1. Ordu ilinde nüfusun gelişim seyri, kırsal ve kentsel nüfus oranları.

SAYIM YILI	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	%	KIR NÜFUSU	%
1927	201.302	16.156	08,03	185.146	91,97
1935	283.054	20.342	07,19	262.712	92,81
1940	305.017	24.334	07,98	280.683	92,02
1945	333.008	27.056	08,12	305.952	91,88
1950	373.028	32.922	08,83	340.106	91,17
1955	407.687	39.655	09,73	368.032	90,27
1960	469.379	58.134	12,39	411.245	87,61
1965	543.863	83.585	15,37	460.278	84,63
1970	608.721	118.041	19,39	490.680	80,61
1975	664.290	148.737	22,39	515.553	77,61
1980	713.535	169.820	23,80	543.715	76,20
1985	763.857	220.067	28,81	543.790	71,19
1990	830.105	336.820	40,58	493.285	59,42
2000	887.765	416.631	46,93	471.134	53,07

Kaynak: DİE 2000 sayım sonuçları.

2000 sayımındaki hatalar ve ETF verileri dikkate alındığında Ordu ilinde nüfus artışı 2000’li yıllarda durmuş, hatta önemli ölçüde azalmıştır (724.000). Hâlbuki 1985 yılında Ordu ilinde nüfusun gelişim seyrine bakılarak 1990’daki nüfusunun 814.300, 2000’deki nüfusunun da 933.000 olacağı tahmin edilmişti. Fakat 1980’lerin sonları ile 1990’lardaki hızlı içgöç hareketi DİE’nin bu tahminlerini boşa çıkarmıştır. Bu durum bölge geneli ile de paralellik göstermektedir. Ordu ilinin de içinde yer aldığı Karadeniz Bölgesi göçler nedeniyle ülkemizdeki 7 bölge içinde $\frac{0}{100}$ 3,7 ile en düşük yıllık nüfus artış hızına sahip bölgedir.

Son 73 yıl içinde Türkiye’de nüfus 5 kat artarken Ordu’da nüfus 4,4 kat artmıştır. Bütün sayım dönemlerinde artış vardır, fakat en yüksek artış $\frac{0}{100}$ 42,6 ile 1927–1935 arasında görülmektedir. En düşük artış ise $\frac{0}{100}$ 6,7 ile 1990–2000 arasında tespit edilmiştir. 1927 yılında Ordu ili nüfusu ülke nüfusunun % 1,5’ine sahipken, 2000’de bu oran 1,3 olmuştur.

Ordu ili ilçelerinin nüfus gelişim seyirleri de (yine sayım hatalarından kaynaklandığını tahmin ettiğimiz bazı istisnalar hariç tutulursa) birbirine

ilçelerde % 30’lara varan artışlar kaydedilmiş olması da yine bu sayım sisteminden kaynaklanan hatalar nedeniyledir. DİE’nin 2000 sayım sonuçlarında hata yaptığının göz önüne alınması ve ETF’lerin sonuçlarının da bir gerçeği yansıttığı kabul edilirse Ordu ilinde nüfusun artış seyri 1990’larda durmuş ve 2000’li yıllar itibarıyla gerilemeye başlamıştır denilebilir.

paralel özellikler göstermektedir. Genelde hemen hepsinde bir yavaşlama ve durağanlaşma görülmektedir (**Tablo 2**). *Tablo 2*'de görülen azalmalar bizce normal, arttığı görülen rakamlar ise şüphelidir. Örneğin kıyı kuşağında yer alan ve karayolunun varlığı, denizin çekiciliği gibi sebeplerle büyük şehirlerdeki emeklilerin geri dönüşlerinde yerleşme alanı olarak seçtikleri bilinen Perşembe ilçesinde bile ‰ 16'lara varan bir azalma görülürken, Mesudiye gibi iç kesimde kalmış ve göç verdiği bilinen bir sahada nüfusun ‰ 22 artmış olması mantıklı değildir. Bu nedenle karşılaştırma yapmak ve bir fikir vermek amacıyla *Tablo 2*'de son iki sütuna 2000 ve 2004 yıllarına ait yıl ortası ETF verileri de eklenmiştir. DİE sonuçlarından ziyade ETF verileri dikkate alındığında Ordu ili genelinde nüfus artışı durmuş ve önemli gerileme başlamıştır. Bu gerileme merkez ilçe hariç hemen tüm ilçelerde görülmektedir. ETF 2004 yılı verilerine göre Ordu ilinin nüfus artış hızında % 2'lik bir düşüş vardır.

Tablo 2. DİE ve ETF'lere göre Ordu ilçelerinde toplam nüfus miktarının gelişim seyri.

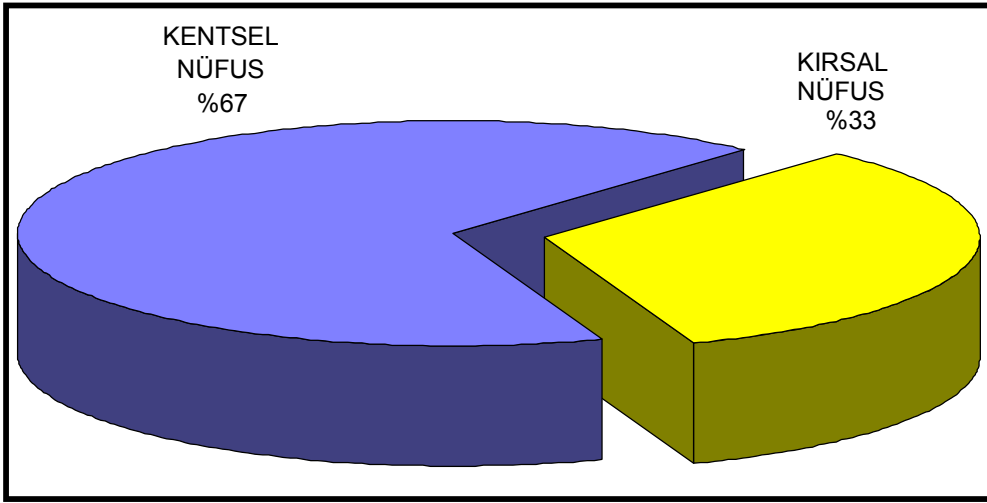
İlçeler	DİE SAYIM SONUÇLARI			SAĞLIK OCAKLARI ETF VERİLERİ	
	1980	1990	2000	2000	2004
Merkez İlçe	132.950	142.075	150.586	149.022	159.393
Akkuş	49.157	48.890	49.799	33.135	32.519
Aybastı	44.999	32.452	31.071	26.558	24.383
Çamaş	<i>Fatsa'da</i>	15.331	13.650	14.671	12.735
Çatalpınar	<i>Ünye'de</i>	17.165	23.192	18.513	16.326
Çaybaşı	<i>Ünye'de</i>	21.721	15.372	16.793	15.321
Fatsa	112.499	94.789	120.774	91.312	91.630
Gölköy	58.519	53.896	66.491	44.772	39.303
Gülyalı	<i>Merkez'de</i>	10.150	10.566	6.357	5.910
Gürgentepe	<i>Gölköy'de</i>	38.405	36.860	24.179	22.112
İkizce	<i>Ünye'de</i>	28.165	30.362	19.964	20.046
Kabadüz	<i>Merkez'de</i>	15.689	11.049	7.823	6.962
Kabataş	<i>Aybastı'da</i>	21.335	20.644	18.633	16.451
Korgan	31.139	36.699	41.628	38.419	35.746
Kumru	35.435	39.593	44.307	32.528	34.034
Mesudiye	34.264	22.786	28.551	11.020	10.461
Perşembe	48.311	44.128	37.512	33.574	33.597
Ulubey	39.822	37.698	29.227	27.695	22.873
Ünye	126.440	109.139	126.124	109.582	109.707
TOPLAM	713.535	830.105	887.765	724.550	709.509

Kaynak: DİE ve Ordu Sağlık İl Md. ETF verileri.

2. ORDU İLİNDE NÜFUSUN DAĞILIŞI

Ordu ili 6001 km² ile Türkiye yüzölçümünün yaklaşık % 0,77'sine sahiptir. İlde 1927 yılında km²'ye 40 kişi düşerken, DİE verilerine göre bu rakam 2000 yılında 149 kişi, ETF 2004 yılı verilerine göre ise 118 kişidir. Nüfus kent merkezleri dışında özellikle kıyı ve kıyıya yakın yerlerde yoğunlaşmıştır.

Ordu ilinde kır ve şehir nüfusunun tarihsel gelişim seyrine bakıldığında ise Türkiye genelinden bazı farklarla ayrıldığı görülmektedir. Örneğin 1927 sayımında Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak % 25'i şehirde, % 75'i ise kırdaki yaşarken bu oranlar Ordu ilinde şehir % 8, kır ise % 92 şeklindedir. DİE verilerine göre 2000 yılı itibarıyla nüfusun % 46,93'ü kentlerde, % 53,07'si ise kırlarda yaşamaktadır. Bu rakamlar ETF 2004 verilerine göre % 67 kent, % 33 kır şeklindedir (*Şekil 2*).

Şekil 2. ETF 2004 verilerine göre Ordu ilinde kentsel ve kırsal nüfus oranları.

1990'a göre 2000'de Ordu'da yıllık nüfus artış hızının toplamda ‰ 7,10, şehirlerde ‰ 17,99, köylerde ise ‰ -1,63 olduğu dikkate alınırsa (DİE 2000) yakın zamanda kentsel nüfus oranının kırsal nüfus oranını geride bırakacağı söylenebilir. ETF verilerine göre ise kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranını çoktan geçmiştir. Nitekim ilçelerin kır ve şehir nüfus gelişim seyrlerine bakıldığında da bazı istisnalar hariç genelde kent merkezlerinde artış, kırsal kesimde ise azalma görülmektedir (*Tablo 3*).

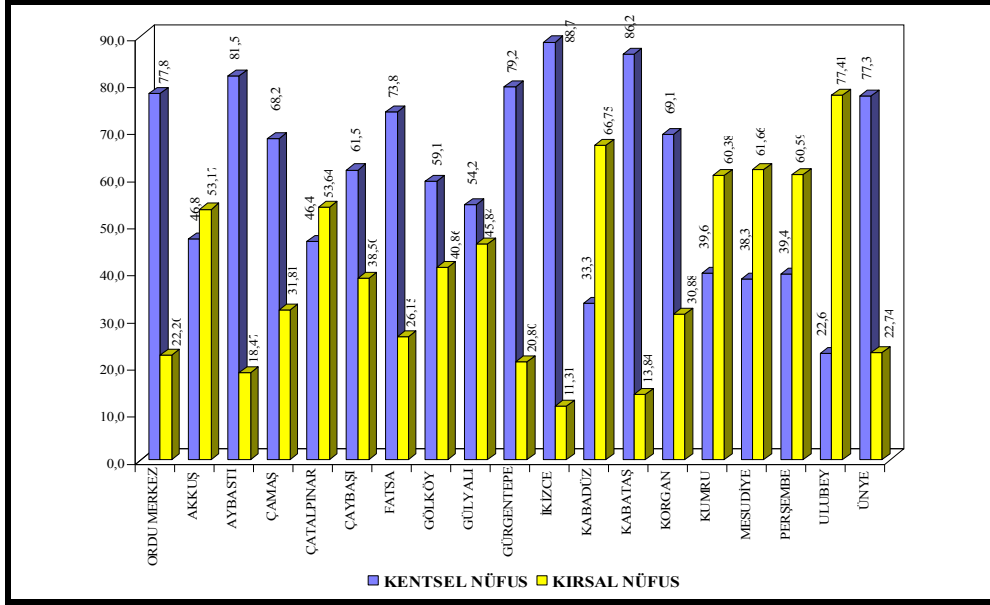
Tablo 3. Son iki sayım döneminde Ordu ilçelerinin kırsal ve şehir nüfusları gelişim seyri.

	1990		2000		Artış oranı (‰)	Artış oranı (‰)
	Şehir	Kırsal	Şehir	Kırsal	Şehir	Kırsal
Merkez ilçe	102.107	39.968	112.525	38.061	9,71	-12,48
Akkuş	6.236	42.653	8.768	41.031	34,07	-0,85
Aybastı	17.143	15.309	14.326	16.745	-17,95	14,59
Çamaş	10.430	4.901	10.047	3.603	-3,74	-23,81
Çatalpınar	4.630	12.535	10.265	12.927	71,57	6,21
Çaybaşı	6.526	15.195	4.810	10.562	-30,50	-16,67
Fatsa	39.467	55.322	63.721	57.053	47,89	-0,32
Gölköy	18.149	35.747	24.162	42.329	28,61	14,58
Gülyalı	4.536	5.614	5.245	5.321	4,18	3,85
Gürgentepe	17.076	21.329	18.313	18.547	-3,02	-1,35
İkizce	6.078	22.087	10.427	19.935	8,08	9,95
Kabadüz	4.866	10.823	4.018	7.031	-19,14	-8,71
Kabataş	8.669	12.666	9.211	11.433	-1,65	-4,60
Korgan	13.171	23.528	15.587	26.041	16,84	10,15
Kumru	10.774	28.819	18.057	26.250	51,63	-9,33
Mesudiye	4.047	18.739	5.665	22.886	33,62	19,99
Perşembe	9.963	43.165	10.804	26.708	-1,61	-21,60
Ulubey	10.116	27.582	9.128	20.099	-14,13	-27,00
Ünye	42.836	66.303	61.552	64.572	29,74	-0,19
TOPLAM	336.820	493.285	416.631	471.134	17,99	-1,63

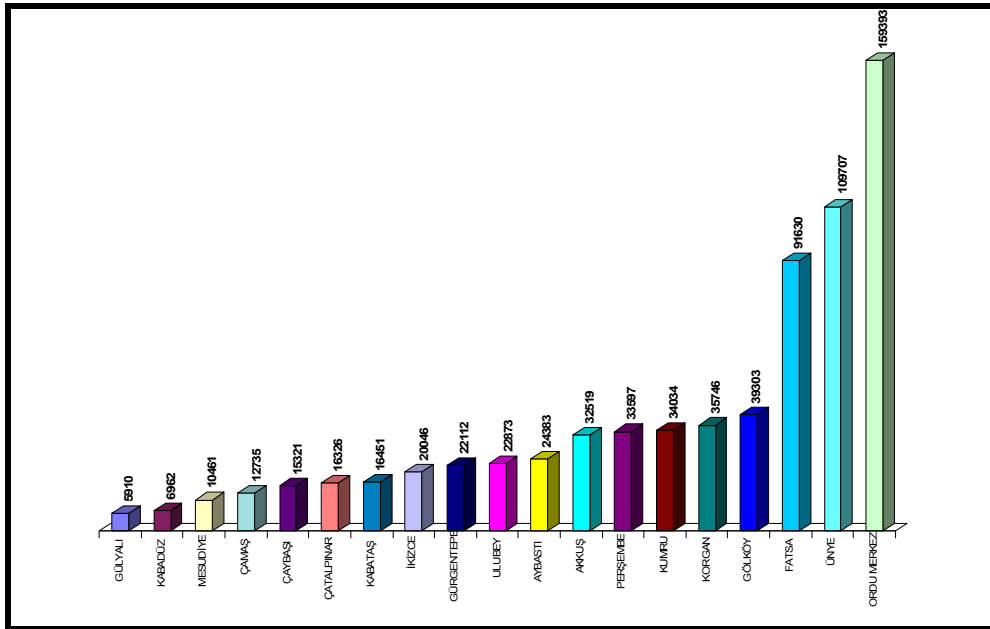
Kaynak: DİE 2000 verileri.

Nüfusun kentsel ve kırsal düzeyde ilçelere göre dağılımında ise büyük farklılıklar görülmektedir. Toplam nüfus içinde kentli nüfus oranının en fazla olduğu ilçeler sırasıyla İkizce, Kabataş, Aybastı, Gürgentepe, Merkez İlçe, Ünye ve Fatsa'dır. Kırsal nüfusun belirgin şekilde fazla olduğu ilçeler ise Ulubey, Kabadüz ve Mesudiye'dir (**Şekil 3**). Nüfusun ilçelere göre dağılımına bakıldığında ise en kalabalık olanının Merkez ilçe olduğu, bunu Ünye ve Fatsa'nın takip ettiği görülmektedir (**Şekil 4**).

Yüzey şekillerinin etkisi ile Ordu yöresinde kırsal nüfus ve yerleşmelerin dağılışı bazı özellikler dikkati çekmektedir. Kuzeye bakan yamaçlar üzerinde bulunan ve birlikte bir köyü oluşturan meskenler birbirinden oldukça uzakta ve dağınık olarak yer almaktadırlar (**Foto 1**). Yaylalara çıkıldığında obalar şeklinde kısmen bir araya toplanan nüfus ve yerleşmeler (**Foto 2**), güneye bakan yamaçlara geçildiğinde belirgin olarak toplu bir karakter gösterirler (**Foto 3 ve 4**).

Şekil 3. ETF 2004 verilerine göre Ordu ilinde kentsel ve kırsal nüfus oranlarının ilçelere göre dağılımı.

Şekil 4. ETF 2004 verilerine göre Ordu ilinde nüfusun ilçelere göre dağılımı.

Foto 1. Ünye ilçe merkezinin güneydoğusunda dağınık yerleşmelere bir örnek.

Foto 2. Yaylalar sahasında orta derecede dağınık yerleşmelere Turnalık obasından bir örnek.

Foto 3. Dağların güney kesimlerinde karasallığın etkisi ile vadi içlerine gömülmüş toplu yerleşmelere Mesudiye ilçesine bağlı köylerden bir örnek.

Foto 4. Dağların güney yamaçlarında yer alan toplu köylere bir başka örnek.

Ordu yöresinde nüfus ve yerleşmenin dağınık olması kadar önemli olan bir diğer problem de köylerin nüfus miktarlarıdır. **Tablo 4**'te nüfus aralıklarına göre köyler verilmiştir. 1970'li yılların başlarında nüfusu 500'den çok olan kalabalık köylerin sayısı oldukça fazla iken, zamanla köylerin nüfusları azalmış, 2000 sayım sonucuna göre 0–250 arasında nüfusa sahip köyler çoğunluğu meydana getirmeye başlamışlardır. Şüphesiz bu durum köylere hizmet götürülmesinde önemli problemlere yol açtığı gibi, köylerin aktif insan gücünü kaybederek daha da geri kalmalarında etkili olmaktadır. Az miktarda nüfusa sahip dağınık yerleşmenin egemen olduğu köylere eğitim, sağlık, yol vb. alt yapı hizmetlerinin getirilmesi randımanlı olmamakta, bu da (mevcut okulların kapatılarak taşınalı sisteme geçilmesi örneğinde olduğu gibi) hizmetlerde kısıntıya gidilmesine yol açarak geri kalmışlığı ve kırdan kente göçü daha da arttırıcı rol oynamaktadır.

Tablo 4. Ordu'da nüfus aralıklarına göre köy büyüklükleri ve yıllara göre değişimi.

	SAYIM YILLARINA GÖRE KÖY SAYISI					
NÜFUS ARALIĞI	1970	1975	1980	1985	1990	2000
0–250	48	51	55	67	91	163
250–500	109	104	87	99	110	159
500–1000	177	179	172	157	167	118
1000–2000	168	197	157	145	111	45
2000 +	32	37	50	48	46	57
TOPLAM	534	531	521	516	525	543

Ordu ile Köy Envanter Etütlerine göre (DİE 1997) Ordu iline bağlı 554 köy vardır ve bunların 387'si birden fazla yerleşim birimine sahiptir. Önemli bir kısmının dağınık olmaları dışında köyler bu şekilde toplam 1.185 yerleşim birimine sahiptir. Ayrıca bu 554 köyün 173'ünün kendi yaylası olup, diğer yerleşmelerle birlikte toplam 203 köyden yaylaya çıkanlar vardır. Köy Envanter Etütlerine göre köylerde toplam 59.347 hane vardır. İldeki toplam hane sayısı ise yaklaşık 175.000'dir.

Köyler kuruluş yerleri itibarıyla incelendiğinde ise dikkati çeken başlıca unsurlar şunlardır; 554 köyün 10 tanesi ovada, 26'sı sahilde, 99'u orman içinde, 283'ü orman kenarında, 64'ü dağda, 420'si yamaçta, 86'sı vadi içinde, 41'i önemli karayolu boyunda, 56'sı büyük ırmak kenarındadır. Bunlardan yamaçta olanların bir kısmı erozyon ve heyelân tehlikesi altında yaşarken, vadi içi ve nehir kenarındakiler ise sel tehdidi altında bulunmaktadırlar. Bu 540 köyde 1977–1997 arasını kapsayan 20 yıllık dönem içinde toplam 840 afet

meydana gelmiş, bunlardan 18'inde can kaybı, 118'inde mal kaybı olmuştur (DİE 1997). Bunların dağılımına bakıldığında ise; 163 deprem, 260 sel, 201 heyelan, 11 çığ, 182 yangın tespit edilmiştir. Sırasıyla İkizce (52) Ulubey (45), Korgan (35), Merkez ilçe (33), Gölköy (20) ve Fatsa (19) köyleri sellerin en fazla görüldüğü yerler olurken, yine sırasıyla Perşembe (43), Gölköy (42), Ulubey (24), İkizce (22), Kumru (18), Korgan (12) ve Ünye (11) ise köyleri en fazla heyelâna maruz kalan ilçeler olmuşlardır.

DİE (2000) verilerine göre, Ordu ilinde nüfusun 272.437'si nüfusu 2000'in altında olan yerleşmelerde, 142.093'ü 2000–5000 arası yerleşmelerde, 132.225'i 5000–10.000 arası yerleşmelerde, 113.251'i 10.000–20.000 arası yerleşmelerde, 23.404'ü 20.000–25.000 arası yerleşmelerde, 124.025'i 25.000–100.000 arası yerleşmelerde ve nihayet 114.787'si de 100.000'den fazla nüfusu olan yerlerde (Ordu il merkezinde) yaşamaktadır.

İldeki nüfusun % 79'u kendi evinde oturmaktadır. Kendi evinde oturanların oranı il merkezinde % 51, ilçe merkezlerinde % 68, köylerde ise % 95'tir. Kiracıların oranı il merkezinde % 41'i bulmaktadır.

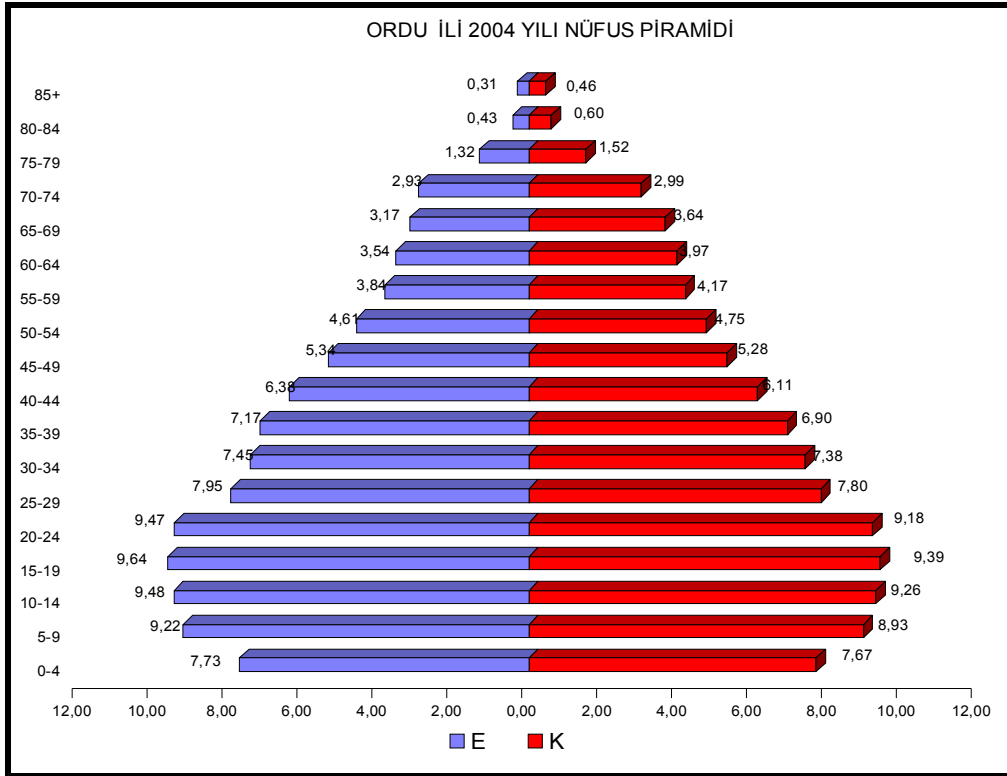
Tablo 5. DİE (2000) verilerine göre Ordu ili ilçelerinin yüzölçümleri ve nüfus yoğunlukları.

	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus yoğunluğu
Ordu Merkez İlçe	303	497
Akkuş	763	65
Aybastı	423	73
Çamaş	91	150
Çatalpınar	47	493
Çaybaşı	165	93
Fatsa	300	403
Gölköy	415	160
Gülyalı	73	145
Gürgentepe	143	258
İkizce	78	389
Kabadüz	352	31
Kabataş	75	275
Korgan	233	179
Kumru	363	122
Mesudiye	1.100	26
Perşembe	237	158
Ulubey	304	96
Ünye	487	259
TOPLAM	5.952	149

3. ORDU İLİNDE NÜFUSUN SOSYAL NİTELİKLERİ

3.1. Nüfusun yaş yapısı

Ordu ilinde nüfusun geniş aralıklı yaş yapısına bakıldığında Türkiye genelinde olduğu gibi genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir (*Tablo 6*). Nüfusun yaklaşık yarısı 25 yaşın altındadır. Fakat nüfusun dar aralıklı yaş gruplarını gösteren nüfus piramidine bakıldığında (*Şekil 5*) çocuk yaş grubunda bir gerileme görülmekte, bu durum doğurganlıktaki gerilemeye işaret etmektedir. Yine Türkiye genelinde olduğu gibi Ordu ilinde de nüfus artış hızındaki azalmaya bağlı olarak doğurganlık oranlarında da önemli düşüşler yaşanmaktadır.

Şekil 5. ETF verilerine göre Ordu ilinin 2004 yılına ait nüfus piramidi.

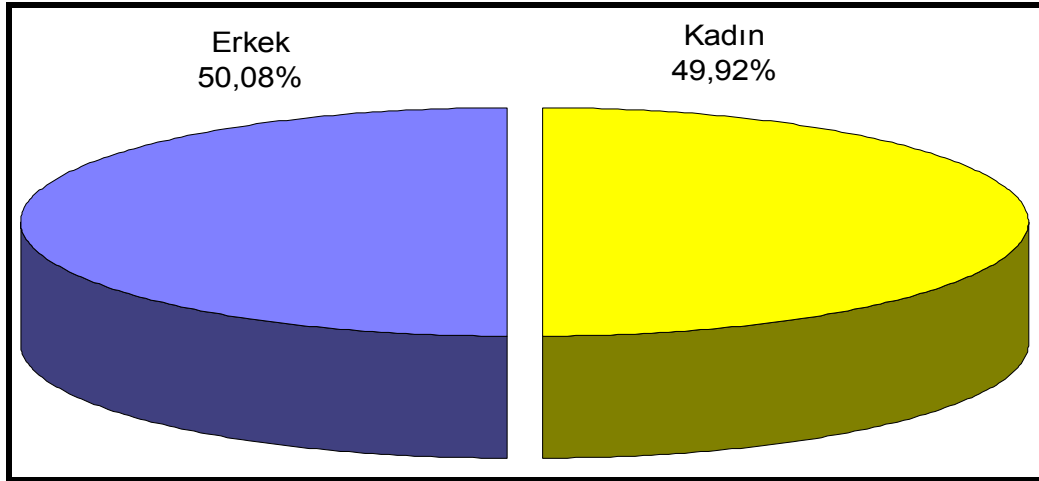
Ordu ilinde nüfusun ortalama yaşı demek olan *medyan yaş*a bakıldığında ise rakamın 2000 yılı DİE verilerine göre 25,0 olduğu görülmektedir. Bu rakam yine DİE verilerine göre 1935–1970 yılları arasında ortalama 17 idi.

Tablo 6. ETF 2004 verilerine göre Ordu ilinin geniş aralıklı yaş grupları tablosu.

Yaş grubu	Nüfus miktarı	Toplam il nüfusuna oranı (%)
1- 4 Yaş çocuk nüfusu	44.647	6,29
5- 9 Yaş çocuk nüfusu	64.394	9,08
10- 14 Yaş genç nüfusu	66.472	9,37
15- 49 Yaş kadın nüfusu	184.357	25,98
15- 49 Yaş erkek nüfusu	189.742	26,74
15- 64 yaş üretici çağ nüfusu	462.336	65,16
65+ Yaş tüketici nüfus	61.655	8,69

3.2. Nüfusun cinsiyet yapısı

DİE verilerine göre Ordu ilinde 1927’de 100 kadına 82 erkek düşerken, toplam nüfustaki bu kadın fazlalığı 1970’li yıllara kadar devam etmiş, 1975’te eşitlenmiş, nihayet 1990’da % 97, 2000’de de % 99’a ulaşarak bir dengeye kavuşmuştur. 2004 ETF verilerine göre ise bu oranlar % 50.08 (355.292) erkek ve % 49.92 kadın (354.217) şeklindedir (**Şekil 6**). Cumhuriyetin ilk yıllarındaki dengesizlik Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemi ile birlikte ele alındığında, o yıllara ait savaş şartları gibi özel koşullardan kaynaklanmıştır.

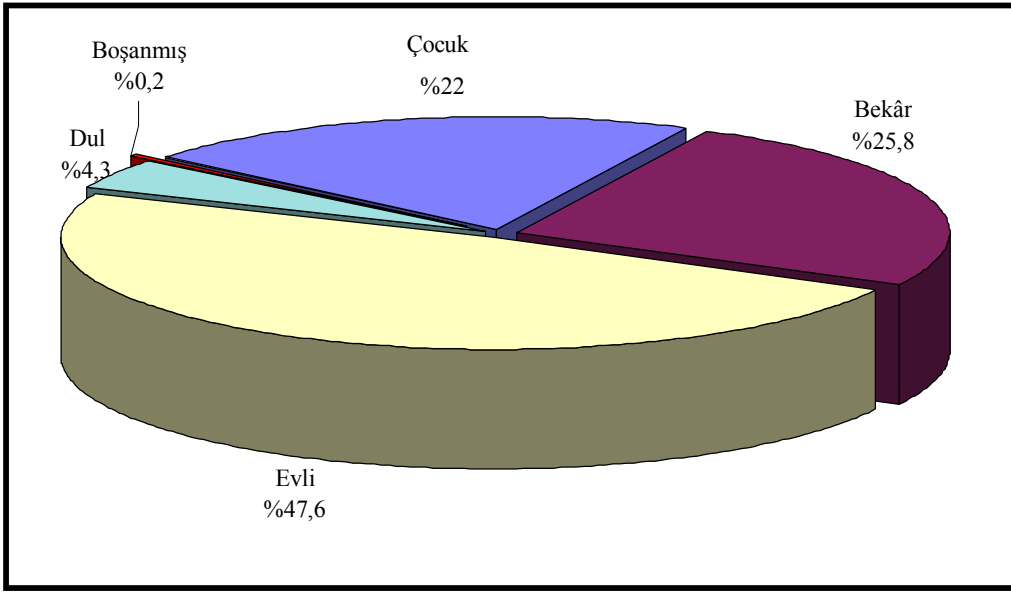

Şekil 6. ETF verilerine göre Ordu ili nüfusunun 2004 yılı cinsiyet yapısı.

Büyük oranda iç ve dışgöç veren Ordu ilinde nüfusun cinsiyet yapısının eşit olması ilginçtir. Çünkü normalde göç veren yerlerde kadın, göç alan yerlerde de erkek nüfus fazlalığı görülür. Ordu ilinde görülen bu eşitlik, göçün erkek egemen değil, aile göçü şeklinde olduğunu bize göstermektedir.

3.3. Nüfusun medeni durumu

2004 yılı ETF verilerine göre Ordu ili nüfusunun medeni durumuna bakıldığında nüfusun % 47,6'sının evli, % 25,8'inin bekâr, % 22'sinin çocuk, % 4,3'ünün dul ve % 0,2'sinin de boşanmış nüfus olduğu görülmektedir (*Şekil 7*). Dul nüfusa genelde daha çok yaşlılar arasında rastlanılmaktadır. Ordu ilinde boşanma oranları ve boşanmış nüfus miktarı düşük görülmektedir.

Şekil 7. ETF verilerine göre Ordu ili nüfusunun 2004 yılı medeni durum grafiği.

3.4. Nüfusun bağımlılık oranı

Ordu ilinde DİE (2000) verilerine göre (*Tablo 7*) bağımlı nüfus oranı % 60,5'tir. Bu rakamın 1930'lu yıllarda % 101,2 ve 1980'de hâlâ % 93,6 olduğu göz önüne alınırsa aradan geçen zaman içinde bağımlı nüfus miktarında çok ciddi bir azalma olduğu dikkati çekmektedir. ETF 2004 verilerine göre ise bu oran % 53'tür. DİE verilerine göre Türkiye ortalaması % 55,10 olup, bu rakama göre Ordu ortalaması Türkiye ortalamasından 10 puan daha yüksektir. Fakat yine ETF verileri dikkate alındığında Türkiye ortalamasına yakın bir rakam çıkmaktadır. DİE verilerine göre % 60,5 olan bağımlılık oranının 11,03'ü 65 yaş üstü yaşlı nüfusa, 49,52'si ise 0-14 yaş arası çocuk nüfusa aittir.

Tablo 7. Yıllar itibariyle bağımlı nüfustaki gelişim.

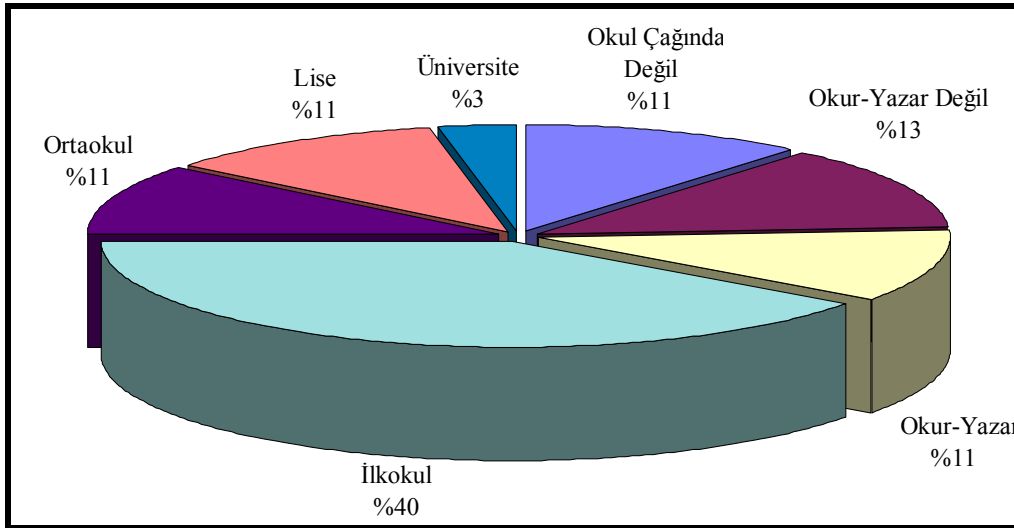
Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
%	101,2	97,0	92,9	81,8	86,7	95,7	104,2	107,2	105,6	93,6	87,3	?	60,5

3.5. Hanehalkı büyüklüğü

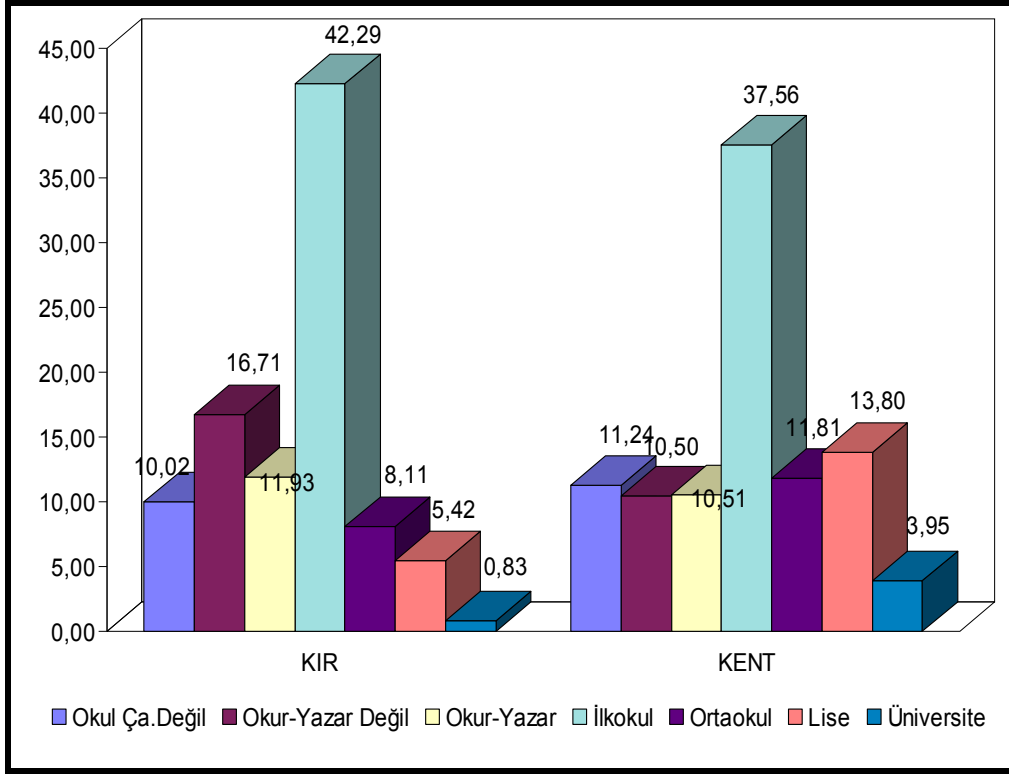
2000 yılı sayım sonuçlarına göre Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,5’tur. Bu rakam Ordu ilinde DİE verilerine göre ortalama 5,24; ETF 2004 verilerine göre ise 4,45’tir. ETF 2004 verilerine göre, Ordu ili ilçeleri arasında ortalama hane halkı sayısı en yüksek olanlar sırasıyla Çaybaşı (5,93), Korgan (5,78) ve Gökçöy (5,71); en düşük olanlar ise Perşembe (3,70), Gülyalı (3,33) ve Mesudiye’dir (2,99).

3.6. Nüfusun eğitim durumu

DİE verilerine göre cumhuriyetin ilk yıllarında oldukça düşük olan okuryazarlık oranı (1935’te sadece % 10,26), zaman içinde hızla artarak 2000 yılında % 83,11’e ulaşmıştır. Bu oran EFT 2004 verilerine göre daha da artmış ve 2000 yılı Türkiye ortalaması olan % 87’ye ulaşmıştır (*Şekil 7*). Kent ve kır karşılaştırıldığında durum kentler lehine daha olumlu gözükmemektedir (*Şekil 8*).

Şekil 7. ETF 2004 verilerine göre Ordu ili nüfusunun eğitim durumu.

Şekil 8. ETF 2004 verilerine göre Ordu ili nüfusunun kır ve kente göre eğitim durumu.

Ordu ilinde orta öğretimde de son 25 yılda önemli gelişmeler olmuştur. DİE verilerine göre, 1975'te erkeklerin % 3'ü, kadınların da % 0,7'si lise mezunu iken bu oran 2000 yılında erkeklerde % 13,5, kadınlarda da % 6,3'ü bulmuştur. Benzer gelişme yükseköğretim mezunlarında da görülmüştür. 1975'te erkeklerin % 0,8'i, kadınların da % 0,1'i yükseköğretim mezunu iken bu oran 2000 yılında erkeklerde % 6, kadınlarda da % 2,5 olmuştur.

3.7. Doğurganlık

Ordu nüfusunda DİE 2000 verilerine göre toplam doğum hızı 2,81, çocuk sahibi olmada ortalama yaş 27,93, bebek ölüm hızı $\frac{0}{1000}$ 37, çocuk ölüm hızı da $\frac{0}{1000}$ 6 olarak tespit edilmiştir. İlçe merkezinde evli nüfus oranı % 60, köylerde ise bu oran % 64'tür. Doğurganlık köylerde daha fazladır. İl merkezinde 15–49 yaş kadınlar arasında kadın başına ortalama 1,89 çocuk düşerken, ilçe merkezinde bu rakam 2,57, köylerde 3,24 olup, il ortalaması 2,81'dir. Bu son rakam Türkiye ortalaması olan 2,89'un altındadır.

İstatistiklere bakıldığında Ordu’da doğurganlık düzeyi de sürekli düşme eğilimindedir. Örneğin 45–49 yaş arası kadınlar 1970’li yıllarda 5,5 çocuk dünyaya getirirken, bu rakam 2000’de 4,3 çocuğa düşmüştür. Ordu ilinde doğurganlık, doğurgan çağdaki (15–49 yaş) her 1000 kadın için 0–4 yaş grubundaki çocuk sayısına göre incelendiğinde 1965’e kadar bir yükselme bu tarihten sonra ise azalma görülmektedir (**Tablo 8**). 1965’te 1000 kadına 839 çocuk düşerken 2000’de bu rakam 1000 kadına 387 çocuk seviyesine düşmüştür. Kadın başına düşen çocuk sayısı son 35 yılda % 54 oranında azalma göstermiştir (DİE 2000).

Tablo 8. 1950–2000 yılları arasında çocuk-kadın oranı (1000 kadına düşen çocuk sayısı).

Sayım yılı	0–4 yaş toplam çocuk sayısı	15–49 yaş toplam kadın sayısı	Çocuk-kadın oranı ‰
1950	58.338	89.725	650
1960	81.559	102.407	796
1970	101.660	127.582	797
1980	100.355	163.988	612
1990	88.522	204.832	432
2000	89.292	230.676	387

Kaynak: DİE 2000.

Tüm dünyada geri kalmışlığın ve hijyen şartlarının bir göstergesi olarak kabul edilen bebek ölüm miktarlarına bakıldığında ise Ordu ilinin Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Türkiye ortalaması ‰ 43 iken, bu rakam Ordu’da ‰ 37’dir (DİE 1997). 1967 yılında Ordu ilinde 1000 canlı doğumdan 135’inin öldüğü dikkate alınırsa, bu rakam önemli bir gelişmeyi göstermektedir.

4. ORDU İLİNDE NÜFUSUN EKONOMİK NİTELİKLERİ

4.1. İşgücü ve istihdam

Ordu ili 2000 yılı toplam nüfusu 887.765’dir. Bunun 671.305’i (oran olarak % 75,6’sı) 12 yaş üstü istihdam edilebilir nüfustur (DİE 2000). Toplam işgücü sayısı bu rakamın oldukça altında olup 411.378 kişidir. Bunun da 259.920’si işgücüne dâhil olmayan nüfus, 378.259’i ise istihdam edilen nüfustur. İstihdam edilen bu nüfusun 208.467’si erkek, 169.792’si ise kadın işgücünden oluşmaktadır. Konum olarak bakıldığında ise bunların % 20’sinin ücretli (maaşlı veya yevmiyeli), % 1,2’sinin işveren, % 25,4’ünün kendi

hesabına çalışan, % 53'ünün ise ücretsiz aile işçisi olduğu görülmektedir. Kadınların % 85'i ücretsiz aile işçisi durumundadır. Tarım dışı faaliyetler 1980'de % 8,5 iken bu oran 2000'de % 11,5 olmuştur. Buna karşılık ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanların oranı azalmıştır. 1980–2000 arasında tarımdaki istihdamda sürekli azalma, hizmet ve inşaat sektöründe ise artış vardır. Tarımda çalışanlar 1980'de % 83,4'ten 2000'de % 73,5'e düşmüştür. Bunda fındık kuşağında bulunan köylerdeki nüfus azalmasının büyük etkisi vardır.

DİE (2000) verilerine göre Ordu'da işgücüne katılma oranı ortalama % 61,3'tür. Bunun içinde erkek nüfusun işgücüne katılım oranı % 71, kadın nüfusun işgücüne katılım oranı ise % 52'dir. Erkek nüfusta işgücüne katılım oranı köylerde % 85'e çıkarken, ilçe merkezlerinde % 53 civarındadır.

Kadın ve erkek nüfusun işgücüne katılım oranı yaşlara göre farklılıklar göstermektedir. 1980'den 2000'e Ordu ilinde çalışma çağı nüfusu (12+ yaş) $\frac{0}{00}$ 18 artarken, işgücüne katılım oranı $\frac{0}{00}$ 7,9 artmıştır. 1980'de erkeklerin işgücüne katılım oranı % 81,2 ve kadınlarda % 69,2 iken, 2000 yılında erkeklerde % 70,6, kadınlarda ise % 52,2'ye düşmüştür.

Köylerdeki her 100 kişiden 86'sı (% 86'sı) işgücüne katılırken bu oran il merkezinde % 20, ilçe merkezlerinde ise yaklaşık % 12'de kalmaktadır. İlçe merkezlerindeki bu düşük oran oldukça düşündürücüdür. Çünkü buralardaki işsizlik iç göçleri besleyen en önemli unsurlardan biridir.

12 yaş üstü istihdam edilebilir 671.305 kişinin 259.920'i işgücüne dâhil değildir. İşgücüne dâhil olmayan bu nüfusun çalışmama nedenlerinin başında 24.432'sinin (% 9,4) emekli, 114.475'inin (% 44,0) ev hanımı, 87.894'ünün (% 33,8) öğrenci, 33.139'unun (% 12,7) diğer olması gelmektedir. İl ve ilçe merkezlerinde 40 yaşından sonra işgücüne katılım azalırken köylerde bu rakam 65 yaşa kadar çıkmaktadır.

4.2. İstihdamın sektörlere göre dağılımı

İstihdamın sektörlere göre dağılımına bakıldığında bu oranlar Türkiye genelinde tarımda % 48, sanayide % 13, hizmet sektöründe % 34 ve inşaat sektöründe % 4,6 şeklindedir ve istihdam edilen nüfus içinde ücretli çalışanlar % 44 civarındadır. Bu oranlar Ordu il genelinde sırasıyla tarımda % 73,5, sanayide % 4,2, hizmet sektöründe % 17,8, inşaat % 4,4 şeklindedir (**Tablo 9 ve 10**). Ücretli işlerde istihdam edilen nüfus ise % 20'dir. Bunun da % 30'u

erkeklerden, % 8,5'i de kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların % 85'i, erkeklerin ise % 27'si ücretsiz aile işçisi durumundadır.

Tablo 9. DİE 2000 verilerine göre 1980–2000 döneminde Ordu ilinde ekonomik faaliyet kollarına göre istihdam edilen nüfus.

Yıllar	Toplam istihdam	Tarım	%	Sanayi	%	İnşaat	%	Hizmet	%
1980	343.511	287.093	83.6	12.678	3.7	6.538	1.9	35.663	10.4
1985	357.272	293.594	82.2	13.473	3.8	6.793	1.9	42.398	11.9
1990	394.087	301.522	76.5	21.640	5.5	13.565	3.4	56.436	14.3
2000	378.259	278.197	73.5	15.946	4.2	16.652	4.4	67.300	17.8

Tablo 10. DİE 2000 verilerine göre Ordu ilinde ekonomik faaliyete göre istihdam edilen erkek ve kadın nüfus.

	Tarım	%	Sanayi	%	İnşaat	%	Hizmet	%
Erkek	123.059	59.0	12.799	6.1	16.527	7.9	55.940	26.8
Kadın	155.138	91.4	3.147	1.9	125	0.1	11.360	6.7
Toplam	278.197	73.5	15.946	4.2	16.652	4.4	67.300	17.8

4.3. İşsizlik

DİE 2000 verilerine göre Ordu ili genelinde işsiz sayısı 33.119, işsizlik oranı ise % 8,1'dir (aynı yıl Türkiye ortalaması olan % 9'dur). Bu oran erkeklerde % 10,8, kadınlarda % 4,4'tür. İşsizlik il merkezinde % 18,8, ilçe merkezlerinde % 31, köylerde ise % 1 civarındadır. İl merkezindeki işsizlik oranında kadınlar daha çok (% 27,4) erkekler ise oran olarak onlardan daha azdır (% 16).

5. GÖÇLER

Ordu ili Türkiye'de en fazla nüfus hareketliliğinin yaşandığı yörelerimizden biridir. DİE (2000) verilerine göre ilde tespit edilen nüfusun % 93.48'i Ordu doğumludur (887.765 kişinin 829.705'i). Geri kalan % 6.52'si (57.887 kişi) Ordu dışında doğmuştur. Yine DİE verilerine göre Ordu ilinin 1990'da aldığı göç 28.124, verdiği göç ise 71.034'tür. Net göç -42.910, net göç hızı ise $\frac{0}{100}$ -55'dir. Bütün bu rakamlar bize Ordu'nun göç alan değil, göç veren bir il olduğunu göstermektedir.

Bu hareketliliğin sayısal boyutu ve çeşitli olaylarla ilişkisi aşağıda ana başlıklar altında özetlenmiştir.

5.1. İl içi göçler

Bunlar iki grupta ele alınabilir; daimî olanlar ve mevsimlik olanlar.

5.1.1. Daimî göçler

DİE (2000) verilerine göre 1990 yılı sayım sonucu 2000 yılı sayım sonucu ile karşılaştırıldığında toplam 18.812 kişi il içinde yer değiştirmiştir. Bu rakamın ayrıntılı dökümü **Tablo 11**'de görülmektedir.

Tablo 11. DİE (2000) verilerine göre Ordu'da il içi nüfus hareketleri.

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
İl merkezinden ilçe merkezlerine	831	510	1.341
İl merkezinden köylere	583	445	1.028
İlçe merkezlerinden il merkezine	1.703	1.518	3.221
İlçe merkezlerinden köylere	1.780	1.304	3.084
Köylerden il merkezine	1.384	1.081	2.465
Köylerden ilçe merkezlerine	4.448	325	4.773
TOPLAM	10.729	8.083	18.812

Tablo 11'de de görüldüğü gibi il genelinde daimi nüfus hareketleri esas olarak kırdan kente göç şeklindedir. İnsanlar çoğu kez önce en yakındaki kent (ilçe) merkezine yönelmekte, ardından il merkezine veya il dışında diğer büyük şehirlere göç etmektedir. Ordu'da il içi nüfus hareketlerinde dikkati çeken başlıca unsurlar şunlardır;

Eğitim - göç ilişkisi: Son yıllarda uygulamaya konulan *taşınmalı eğitim sistemi* tüm Türkiye kırlarında olduğu gibi Ordu'da da bir hareketliliğe neden olmuştur. Köy nüfusları azaldıkça ilköğretim okulları kapatılmış, çocuklar taşınmalı sistemle en yakındaki merkez köy, kasaba veya şehirlere taşınmaya başlanmıştır. Ordu gibi dağlık-engebelik arazi yapısının egemen olduğu, kış şartlarının da çetin geçtiği yerlerde ulaşım güçlüğüle yapılmakta, ev ile okul arasındaki mesafe uzadıkça bu zorluk daha da artmakta, çocuklar perişan olmaktadır. Kasaba ve şehirlerde toplanan okullara gitmekte zorlanan bu çocuklar için birçok aile kışın evini terk ederek okulların bulunduğu merkezlere yerleşerek **eğitim göçü**ne katılmışlardır. Zamanla taşınmalı sistem servislerinde öğrenci azaldıkça maliyet artmış, geri kalan öğrenciler için artan bu maliyet de yine aileleri göçe teşvik etmiştir. Gerek bu, gerekse Ordu gibi kışın ölü sezonda zaten yapacak bir işin bulunmaması gibi etkenlerle aileler çareyi şehre göç etmekte bulmuşlar, tıpkı büyük şehirlerdeki gibi yazın köylerine fındık toplamak için gelip gitmeye başlamışlardır.

İstihdam - göç ilişkisi: Karadeniz kıyılarının tümünde görüldüğü gibi Ordu sahil kesiminde de yapılaşma sürmekte, bu da önemli miktarda kişinin inşaat işlerinde çalışmalarına imkân vermektedir. Sanayi olmasa da inşaat işçiliği kırsal nüfusun kıyıda ki kasaba ve şehirlerde çalışmasında etkili olmaktadır. Buralarda tecrübe kazanan işçilerin önemli bir kısmı ise daha sonra büyük şehirlere yönelmektedir.

Kıyı kuşağındaki nüfusun toplanması kamu kuruluşlarının varlığından da kaynaklanmaktadır. Her ne kadar özel sektöre ait önemli bir istihdam alanı yoksa da kamu kurum ve kuruluşlarının başı çektiği hizmet sektörü önemli sayıda insanı buralara çekmektedir. Nitekim il ve ilçe merkezlerinde istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında % 70 ve 80 gibi rakamlarla karşılaştırılması bundan kaynaklanmaktadır.

5.1.2. Mevsimlik göçler

İl içinde en önemli mevsimlik göç olayı ***yaylacılık*** faaliyetleridir. Ordu ilinde geçmişten günümüze iki tür yaylacılık faaliyeti görülmektedir. Bunlardan birincisi ***hayvancılık*** amacıyla yapılan yaylacılık, diğeri ise ***rekreasyonel (dinlenme)*** amaçlı yaylacılıktır. Her ikisinde de çıkış yeri aşağı kesim, varış yeri de dağların üst kısımlarında yer alan yaylalar sahasıdır.

İl genelinde hayvancılık faaliyetleri geçmişten beri Akkuş, Aybastı, Fatsa, Gököy, Korgan, Kumru, Mesudiye ve Ünye’de daha yaygındır. Buralardan çok sayıda köyün yukarı kesimde yaylası vardır. Hayvancılığın gerilemesi ve iç göçlerin etkisi ile bu tür yaylacılık faaliyeti giderek azalmaktadır. Diğer yandan rekreasyonel amaçlı yaylacılıkta da bir dönüşüm vardır. Geçmişte 2–3 ay kalınmak üzere yaylaya çıkılırken, günümüzde artan ulaşım imkânları ve insanların çeşitli istekleri nedeniyle çoğu zaman günübirlik çıkılmakta, yayla evleri fazla kullanılmamaktadır.

Ordu ilinde görülen il içi mevsimlik göçlerden biri de ***findık işçisi göçü***dür. Göçler sonucu köyler boşaldıkça hasat mevsiminde findık tarlalarında çalışacak işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ordu’da bu işçilerin bir kısmı il içinden, genellikle kasaba ve şehirlerde yaşayan insanlardan karşılanmaktadır. Bunlar köylü geçmişlerinden dolayı findık toplama işinde uzman kişilerdir. Bir kısmı kendi bahçesini toplamak için zaten köye dönmekte, bir kısmı da başka işlerde çalışmakla birlikte yıllık iznini bu şekilde ek kazanç sağlayarak geçirmektedir. Şayet findık işçisi açığı bu şekilde kapatılamazsa bu sefer il dışından (özellikle Güneydoğu’dan) gelen işçilerle bu açık giderilmektedir.

5.2. İl dışı göçler

Bu tür göçler de il dışından Ordu'ya ve Ordu'dan il dışına göçler şeklinde iki ana başlık altında özetlenebilir.

5.2.1. Başka illerden (dışarıdan) Ordu'ya göçler

DİE (2000) verilerine göre Ordu ili dışından toplam 46.936 göç almıştır. Bu göçün kırsal ve şehrsel özellikleri **Tablo 11**'de gösterilmiştir.

Tablo 11. DİE (2000) verilerine göre dışarıdan Ordu'ya göçler.

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Şehirden şehre	12.525	8.354	20.879
Köyden şehre	6.449	4.606	11.055
Şehirden köye	7.226	4.211	11.437
Köyden köye	2.250	1.295	3.545
TOPLAM	28.470	18.466	46.936

2000 sayım sonuçlarına göre Ordu ili dışında doğan ve halen Ordu'da ikamet edenler içinde en yüksek paya sahip olan il Samsun'dur. Ordu ilindeki nüfusun % 1,1'i Samsun doğumlu olup, bunu gittikçe azalan oranlarda diğer iller takip etmektedir. Bunda Ordu ilinin genel olarak Samsun şehrinin hinterlandı içinde kalmasının etkisi büyüktür. Ayrıca Samsun il nüfusu içinde de Ordulu sayısı oldukça fazladır.

Dışarıdan Ordu iline yönelik göçler üç grup altında toplanabilir; Bunlar *memuriyet* yolu ile gelip Ordu'da kalanlar, *evlilikler* yolu ile gelenler ve son olarak Ordu kökenli veya başka ilden olup emekli olduktan sonra Ordu sahil kesimine yerleşmek üzere gelen *emekliler*dir.

Ordu ili basın-yayın organlarında da sık sık rastlandığı gibi, il dışından *mevsimlik* göç de almaktadır. Bu göç özellikle fındık toplama mevsiminde yerli işçinin yetersiz kaldığı durumlarda gelmektedir. Bu göçe katılanların büyük çoğunluğu Güneydoğu illerimizden gelmektedir.

5.2.2. Ordu'dan başka illere (dışarıya) göçler

Ordu Türkiye'de dışarıya önemli miktarda göç veren illerimizden biridir. Bu göçler yurt içinde özellikle İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerimize doğrudur. Fakat Ordu yurt dışına da önemli miktarda göç vermiş ve vermektedir. Ordu'dan dışarıya olan göçler de daimî ve mevsimlik olmak üzere iki başlık altında ele alınabilir.

5.2.2.1. İl dışına daimî göçler

DİE (2000) verilerine göre 1990–2000 yılları arasında Ordu ilinden dışarıya 89.830 kişi göç etmiştir (**Tablo 12**). Bu rakamın büyük kısmı şehirden şehire göç şeklindedir. Bunun da başlıca sebebi göçe katılan kişilerin önce en yakındaki kent veya kasabaya yönelmeleri, daha sonra oradan büyük şehirlere göç etmeleridir. İkinci sırada gelen köyden şehire göç ise son yıllarda tüm Türkiye’de görülen bir eğilimi yansıtmaktadır. Artık göçe karar verenlerin önemli bir kısmı önce en yakındaki kent ve kasabaya değil, doğrudan büyük şehirlere göç etmeyi tercih etmektedir.

Tablo 12. DİE (2000) verilerine göre Ordu’dan dışarıya göçlerin mekânsal dağılımı.

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Şehirden şehre	27.257	23.538	50.795
Köyden şehre	11.328	8.824	20.152
Şehirden köye	4.980	3.802	8.782
Köyden köye	5.206	4.895	10.101
TOPLAM	48.771	41.059	89.830

*Tablo12’de verilen köyden-köye göçler de Ordu açısından ilginçtir. Bir kısım Ordulular Çarşamba ve Bafra ovalarına tarım işçisi olarak gelmişler ve daha sonra buralara yerleşerek köylerindeki geri kalan akrabalarını da yanlarına almışlardır. Bu şekilde adı geçen ovalar ve Türkiye’nin başka yerlerinde adı *Ordulular* olan çok sayıda köy yerleşmesi vardır. Şehirden-köye göçler de bu bağlamda düşünülmelidir. DİE verilerine göre belediyesi olan yerler kent kabul edildiği için Ordu’nun birer köyden farksız olan beldelerinden de başka illerdeki kırsal alanlara, tıpkı köyden köye göç gibi, göçler yaşanmaktadır.*

Ordu dışında yaşayan Orduluların iç göçlerde en fazla tercih ettikleri şehir İstanbul’dur. Bunu açık fark ara ile Samsun ve Ankara izlemektedir. Tüm Türkiye’den göç alan İstanbul’un göç aldığı iller içinde de Ordu’nun önemli bir yeri vardır. İstanbul’daki Ordulular; Sivas (375.002), Kastamonu (263.803) ve Giresun’dan (245.414) sonra 244.254 kişi ile dördüncü sırada gelmektedirler.

Tablo 13 dikkatle incelendiğinde Ordu ili, Samsun hariç tutulursa, genellikle büyük ve sanayileşmiş illere göç vermiştir. Bir karşılaştırma yapmak için Ordu doğumluların komşu illerdeki sayıları da verilmiştir. İlin güneydeki komşuları olan Tokat ve Sivas ile doğusundaki komşusu olan Giresun’da Ordu doğumlu vatandaşlarımızın sayısı çok azdır. Bu da Ordu nüfusunun göç sebebinin daha çok ekonomik amaçlı olduğunu bize göstermektedir.

Tablo 13. DİE (2000) verilerine göre Ordu dışında yaşayan Ordu doğumluların büyük şehirler ve komşu illere göre dağılımı.

	Toplam	Erkek	Kadın
İstanbul'da	224.254	127.311	116.943
Samsun'da	38.969	17.289	21.680
Ankara'da	28.803	15.927	12.876
Kocaeli'nde	20.197	11.330	8.867
İzmir'de	13.303	7.553	5.750
Bursa'da	7.702	4.028	3.674
Tokat'ta	5.735	2.721	3.011
Antalya'da	5.392	3.379	2.013
Giresun'da	4.921	2.253	2.668
Zonguldak'ta	3.129	1.654	1.475
Trabzon'da	2.985	1.523	1.462
Sivas	1.347	776	571
Sinop'ta	1.011	597	414

İl dışına göçlerle ilgili olarak dikkati çeken başlıca hususlar şu şekilde özetlenebilir;

Ekonomik durum - göç ilişkisi: 1980 öncesinde nispeten kendine güvenenler, dönüş ihtimaline karşı az çok geride bir şeyleri olanlar şehre göç ederken, 1980 sonrasında niteliksiz ve fakir köylü nüfus da şehre göç etmeye başlamıştır. Bundan dolayı 1980 öncesinde daha çok kademeli göçler varken, son 25 yıldır göçler doğrudan son varış yerine yapılmaktadır.

Orta yükseltideki köylerde daha çok ailelerin göçü görülürken, yüksek köylerde bireysel (erkek) göçü (gurbetçi göçü) hâlâ önemlidir. Orta yükseltideki köylerde fındığın dışındaki geçim kaynakları hızla ortadan kalktığı için aileler artık yoksulluğa dayanamamaktadır. Yukarı köylerde ise yaylacılık, hayvancılık ve arıcılık gibi faaliyetler kısmen getiri sağlamaya devam etmektedir. Bu nedenle buralardaki göç daha çok ek gelir ihtiyacından doğmaktadır. Bu da ailenin tümünden ziyade her aileden bir veya iki kişinin bireysel (ve daha çok geçici olarak) göç etmesi sonucunu doğurmaktadır.

Tarım alanları - göç ilişkisi: Nüfus arttıkça ve çekirdek aileye geçildikçe arazi parçalanmakta ve küçülmektedir. Ayrıca miras yolu ile bölünme de devam etmektedir. DİE (1997) verilerine göre kıyı kuşağında arazilerin % 90'ı 25 dekardan azdır. Arazi büyüklüğü en fazla olan grup 11-20 da arasında arazisi olanlardır. Ordu ili genelinde 100 da'm üzerinde arazisi olan

571 hane vardır. Buna karşılık 10 da'ın altında arazisi olanların sayısı 26.413 hanedir.

Fındık - göç ilişkisi: Ordu'da kıyı kuşağının hemen gerisinde bulunan köylerin tamamının geçimi fındığa bağlıdır. Fındığın veriminin yıldan yıla az veya çok oluşu ve fiyatı insanları doğrudan etkilemektedir. Fındığın iklimle ilişkisi, fiyatla ilişkisi hep istikrar istemekte, istikrarsızlık ise insanları göçe zorlamaktadır.

Geçmişten günümüze büyük bir hızla çevredeki ormanlar yok edilip fındık tarlası haline getirilmiştir. Şimdi ormanın da sınırına gelindiği için fındık bahçelerinin daha fazla büyümesi, dolayısıyla daha fazla gelir elde edilmesi mümkün gözükmemektedir. Hattâ tarıma uygun olmayan arazilerin de fındık bahçesi haline getirilmesi nedeniyle erozyon ve selleri tetiklenmiş, mevcut fındık tarım alanlarının bir kısmı da bu yolla tehlike altına girmiştir.

Köylerde gelir ihtiyacı arttıkça bağ, bahçe ve tarlaların fındık bahçesine dönüştürülmesi sonucu daha önce sebze ve mısır yetiştirilen alanlar ortadan kalkmıştır. Böylece fındık kuşağındaki insanların yiyecek ekmek için dışarıya muhtaç hale gelmeleri ilginç bir durum ortaya çıkarmıştır; Fındıktan daha fazla gelir elde etmek için bağ ve bahçesini fındığa ayıran insanlar, fındıktan elde ettikleri gelirin önemli bir kısmını yine ekmek ve sebze için harcamaya başlamıştır. Özellikle fındık toplamak için gurbetten gelenler, fındıktan elde edecekleri paranın çoğunu fındık hasadı ve izinleri esnasında gıda harcaması olarak tüketmektedirler.

Fındıkta verim de çok önemlidir. Ordu'da fındığın verimi yaklaşık 56 kg/da'dır. Türkiye ortalaması 77 kg/da olup, bu rakamlar İtalya'da 158 kg/da, ABD'de 85 kg/da'dır. Türkiye'de verim düşüklüğünün nedeni ağaçların yaşlı olması ve bilimsellikten uzak tarım tekniklerinden kaynaklanmaktadır. Köyler boşaldıkça ve sadece yaz mevsiminde fındık toplamaya gelenlerin sayısı arttıkça fındık bahçelerinin bakımı da aksadığı için bu durum üretim ve fındıktan elde edilen gelirin daha da düşmesine neden olmaktadır.

Ulaşım - göç ilişkisi: Ulaşım geliştikçe göç artmaktadır. Günümüzde tüm Türkiye'de olduğu gibi Ordu'da da her kasabadan her gün büyük şehirlere doğru kalkan otobüsler vardır ve bunlar göçlerde müthiş bir kolaylık sağlamaktadır. İletişim ve haberleşme imkânlarının gelişmesi yanında hısım ve akraba ilişkilerinin de etkisi ile göç katlanarak artmaya devam etmektedir.

Türkiye’de ulaşım geliştikçe sadece kentler değil, tüm kırsal alanlar büyük kentlerin, özellikle de İstanbul’un doğrudan pazarı haline gelmiştir. Bu durum kırsal kesimin kendi yağıyla kavrulma dönemini sona erdirdiği gibi, dışarıya daha da bağımlı hale getirerek gelir-gider dengesini alt üst etmiştir. Sadece fındık geliri değil, başka ek gelir varsa o bile kırsal kesim insanına yetmez olmuştur. Bugün ilçe merkezlerindeki fırınlarda pişirilen ekmeklerin yol boyunca köylere servis edilmesi, köylünün bu ekmeğe muhtaç olması, kısaca **temel gıdası olan ekmeği bile üretemiyor olması** çok düşündürücüdür. Artık köylü pazara bir şey getirmemekte, fakat buna karşılık her şeyini pazardan alarak kendi kendine içinden çıkılması zor bir ortama sürüklenmektedir.

Sosyal güvenlik - göç ilişkisi: Kırsal kesimde aileler artık kızlarını sosyal güvencesi olmayan kişilere vermek istememektedirler. Bir sosyal güvenceye sahip olmak ise ancak kentlerde istihdamla mümkündür. Dolayısıyla, evlenmek isteyen gençler kentte iş bulmak zorunda oldukları gibi, bu süreç daha yeni evlenmiş çiftlerin bile kente göç etmesi sonucunu doğurmaktadır.

Ordu ilinde DİE (1997) verilerine göre toplam 554 köyde bir sosyal güvenlik kuruluşuna (Emekli Sandığı, SSK ve BAĞ-KUR) bağlı olarak çalışan nüfus sadece 12.665, bunların bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı da 38.183’tür. Geri kalan kırsal nüfusun sosyal güvencesi yoktur.

Yurt dışına göç: Yukarıda sıralanan tüm bu faktörler Ordu ilinden sadece büyük şehirlere değil, başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere, yurt dışına da çok sayıda kişinin göç etmesine neden olmuştur.

5.2.2.2. İl dışına mevsimlik göçler

Ordu’dan il dışına olan mevsimlik göçler iki başlık altında özetlenebilir. Bunlardan biri *arıcılık*la ilgili, diğeri ise *inşaat işçiliği* şeklindedir.

Arıcılık – göç ilişkisi: Ordu’nun özellikle yüksekte yer alan ilçelerinden önemli miktarda insan *arıcılıktan* geçimini sağlamaktadır. Arıcılık 1980’lerde önem kazanmış ve gittikçe yaygınlaşarak binlerce kişi için ek kazanç kapısı olmuştur. Ordu yöresinde arıcılar Mayıs ayında, fındık bahçelerinin ilaçlanmaya başlanmasından hemen önce köylerinden ayrılarak kovanları ile birlikte Doğu ve Güneydoğu illerine gitmektedirler. Bunların bir kısmı sonbaharda köylerine dönerken, bir kısmı da gittikleri yerden Mersin, Antalya ve Muğla’ya geçerek oralarda *kışlamaktadırlar*. Terör nedeni ile Doğu illerine

gidiş son yıllarda azalmakla birlikte *arıcılık göçü* adı verilen bu hareket artarak devam etmektedir. Ordu'da 1997 yılı Köy Envanter Etütlerine göre 554 köyün 402'sinde arıcılık yapılmaktadır. Bu köylerdeki yaklaşık 2500 hane modern arıcılıkla uğraşırken, bunların da yaklaşık 2.800'ü gezici arıcılık yapmaktadır.

İnşaat işçiliği - göç ilişkisi: Ordu ilinin yüksek kesimlerinde yer alan köyler, daha aşağıdaki fındık kuşağı köylerinden ekonomik yapı bakımından farklıdır. Yükselti nedeni ile fındığın yetişmediği bu köylerde halkın bir kısmı ormancılık işlerinde çalışırken, bir kısmı da yaylacılıkla bağlantılı olarak hayvancılık ve arıcılık yapmakta, bir kısmı da mısır ve patates yetiştiriciliği gibi tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Bu kuşakta geçmişte orman işleri önemli sayıda işçiyi istihdam ederken, son yıllardaki teknolojik gelişmelerin ormana girmesi ile işgücüne ihtiyaç azalmış, ormanda uzun süreli çalışma imkânı da ortadan kalkmıştır. İşte bu köylerde yaşayan genç insanlar köylerinden kopmadan, ek gelir temin etmek amacıyla mevsimlik göçe katılmaktadırlar. Bunların en önemli uğraşları Ankara, İstanbul gibi büyük şehirler ile Akdeniz ve Ege kıyılarında yer alan kent ve kasabalarda inşaat işçiliğidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ordu ili dağlık ve engebelik yapısı ile insanların yaşamını zorlaştırmakta, monokültür haline gelen fındık tarımı ise gerekli sanayi alt yapısı ile desteklenmedikçe, mevcut nüfusu beslemekten uzak görünmektedir. Bu durum nüfusun önemli bir kısmını göçe zorlamaktadır. Mevcut şartlar kısa sürede değiştirilemeyeceği için de yakın gelecekte göçlerin önüne geçilmesi mümkün görünmemektedir. Göçler ise aktif ve dinamik nüfus, hattâ yetişmiş beyin gücü kaybı demek olduğu için, bu durum il genelinde kalkınmayı ayrıca engelleyecektir.

Mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için daha fazla araştırmaya, daha çok bilgiye ihtiyaç vardır. İl genelinde arazinin çok iyi tanınması, her bir ünitenin sahip olduğu potansiyel gücün açığa çıkartılması için ilgili kurum ve kuruluşların koordinatörlüğünde daha fazla çalışma yapılması gerekir. Bütün bunların sonucunda belki göç bütünüyle engellenemez, fakat en azından geride kalan vatandaşlarımız için insanca bir yaşam sağlanabilir. Bu bağlamda yöre ile ilgili olarak ayrıca şu önerilerde bulunabiliriz;

- Ordu ilinde kırsal nüfus hâlâ fazla ve bunlar arazi üzerinde dağınık olarak yaşamaktadırlar. Toplam 543 köyün 322'sinin nüfusu 500'ün, 163'ünün ise 250'nin altındadır. Bu köyler göç verdikçe daha da küçülecek, buralara götürülen hizmetin maliyeti artacaktır. Göç etmeyen ve geride hizmet bekleyen köylüler için ABD'deki *hamlet* benzeri çevik merkezler oluşturulmalı, köylüye buradan hizmet sunulmalıdır. Köy-Kent düşüncesi ve uygulaması gözden geçirilmeli, amaç göç eden nüfusu geri getirmek veya kırdan kente göçü önlemek değil, geride kalan vatandaşların hayatlarını sürdürmek için sağlık ve eğitim gibi asgari koşulları sağlamak olmalıdır. DPT'nin yaptığı çalışmalara göre Ordu merkez ilçede 18, Akkuş'ta 4, Aybastı'da 5, Fatsa'da 16, Gökçöy'de 7, Korgan'da 2, Kumru'da 6, Mesudiye'de 8, Perşembe'de 7, Ulubey'de 6 ve Ünye'de 21 merkez köy vardır. Bunlar çevrelerindeki köylere acil sağlık ve eğitim hizmetleri vermek üzere araç, gereç, personel ve ekipman yönünden örgütlenmelidirler.

- Artan ulaşım ve iletişim imkânları sayesinde kır ile kent arasında ikili bir hayat tarzı doğmuştur. Sabit bir işte çalışmayanlar, emekliler, aile fertlerinin bir kısmı artık kır ile kent arasında gidip gelmektedirler. Benzer durum Ordu'nun kıyı kuşağında da görülmektedir. Büyük şehirlerde kazanıp yılın önemli bir kısmında buraya gelen ve bir kısmı da yetişmiş insan gücü olan tüketici bir nüfus vardır. Bu ikili yapı iyi tahlil edilmeli ve Ordu'nun gelişmesinde bundan faydalanılmalıdır.

- Hayvancılık amaçlı yaylacılıkta sona gelinmiştir. Bunun yerini rekreasyonel amaçlı yaylacılık almaya başlamıştır. Ordu yaylaları bu açıdan önemli bir potansiyele sahiptir. Nasıl Akdeniz ve Ege kıyılarımız bugün Batı Avrupa'nın turistik varış yerleri olarak Fransa, İspanya, İtalya ve Yunanistan'ın önüne geçtiyse, artan doğa turizmi talepleri de Avrupa Alplerinde yoğunlaşan bu hareketi Karadeniz Bölgesi'ne çekebilir (YILMAZ 2002). Ordu bu gelişmeye açık olmalı ve bunun gereği için hazırlanmalıdır.

- Gelir-gider dengesi kurulmadıkça gelişme olmayacak, göç devam edecektir. Ordu'nun kalkınmada hedefi her şeyden önce bu gelir gider dengesini kurmak olmalıdır. İl genelinde gelirleri arttırıcı, giderleri azaltıcı önlemler alınmalı, özellikle fındık işleme sanayiinin geliştirilerek katma değerinin Ordu'da kalması için ne gerekiyorsa yapılmalıdır.

Teşekkür:

DİE verilerini sağlamada gösterdikleri kolaylıktan ötürü DİE Samsun Bölge Müdürlüğü çalışanlarına, Ordu iline ait ETF verilerini sağlamada gösterdikleri kolaylıktan ötürü Ordu Sağlık İl Müdürlüğü çalışanlarına teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

DİE (1997) **Köy Envanter Etütleri: Ordu**, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara.

DİE (2000) **Ordu; Nüfusu Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara.

ORDU VALİLİĞİ (2004) **Ordu İli Yayınlanmamış Ev Halkı Hane Tespit Fişleri Döküm Cetvelleri**, Ordu Sağlık İl Müdürlüğü, Ordu.

YILMAZ, C. (2002) “*Sürdürülebilirlik Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz; Alpler ve Karadeniz Dağları*”, **Türkiye Dağları 1. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, T.C. Orman Bakanlığı Yayını, (188-195), Ankara.